

МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН
НИЙТ ШҮҮГЧИЙН ХУРАЛДААНЫ
ТОГТООЛ

2026 оны 05 сарын 15 өдөр

Дугаар 36

Улаанбаатар хот

Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН)-ын
шинэчилсэн дүрмийг бүртгэх тухай

Монгол Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааныг Ерөнхий шүүгч Д.Ганзориг даргалж, Танхимын тэргүүн Н.Баярмаа, Д.Мөнхтуяа, шүүгч Б.Амарбаясгалан, Д.Батбаатар, Н.Батчимэг, Н.Батзориг, М.Батсуурь, Э.Золзаяа, М.Пүрэвсүрэн, П.Соёл-Эрдэнэ, С.Соёмбо-Эрдэнэ, Б.Ундрах, Б.Цогт, Ц.Цогт, Х.Эрдэнэсүвд нарын бүрэлдэхүүнтэй,

Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН)-ын шинэчилсэн дүрмийг бүртгүүлэх тухай өргөдлийг шүүгч П.Соёл-Эрдэнийн танилцуулснаар хэлэлцээд

ТОДОРХОЙЛОХ нь:

Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН)-ын даргын үүрэг гүйцэтгэгч П.Хосбаяраас “... Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн 2026 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоолын дагуу зөрчлийг арилган намын дүрэм, мөрийн хөтөлбөрөө хуульд нийцүүлсэн өөрчлөлтийг бүртгүүлэх хүсэлтээ дахин илэрхийлж байгааг хүлээн авч, шийдвэрлэж өгнө үү” гэсэн өргөдлийг 177 хуудас баримт, 1 ширхэг флашны хамт 2026 оны 04 дүгээр сарын 27-ны өдөр Улсын дээд шүүхэд ирүүлсэн байна.

Дээрх өргөдөл, хавсралт баримтуудыг Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга) болон Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааны 2024 оны 02 дугаар сарын 23-ны өдрийн 06 дугаар тогтоолоор баталсан “Улс төрийн намын бүртгэл хөтлөх журам”-ын 2.5-д заасны дагуу шалгах ажиллагааг хэрэгжүүлж, сонсох ажиллагаа хийсэн ба тухайн ажиллагааны явцад нэмэлтээр 14 хуудас баримт, 1 ширхэг флаш ирүүлснийг шалгаад, журмын 6.6-д зааснаар нийт шүүгчийн хуралдаанаар хэлэлцүүлэв.

ҮНДЭСЛЭХ нь:

Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн 2 дугаар зүйлд “Нам өөрийн дүрэм, хөтөлбөр, дотоод зохион байгуулалтыг Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-тай нийцүүлэх арга хэмжээг 2025 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор авч хэрэгжүүлэх бөгөөд уг өөрчлөлтийг Улсын дээд шүүхэд 30 хоногийн дотор хүргүүлнэ” гэж заасан.

Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН) нь өөрийн намын хөтөлбөр, дүрмийг шинэчлэн бүртгүүлэхээр хуульд заасан дээрх хугацааны дотор буюу 2025 оны

12 дугаар сарын 30-ны өдөр Улсын дээд шүүхэд өргөдөл ирүүлсэн боловч хуульд заасан шаардлагыг хангаагүй, тодорхой алдаа, зөрчилтэйн улмаас тус намын шинэчилсэн дүрмийг бүртгээгүй байна.

Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн 2026 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн хуралдаанаар зөрчлөө зассаны үндсэн дээр дахин нэг удаа 60 хоногийн дотор намын дүрмээ бүртгүүлэх боломжийг олгосны дагуу тухайн нам нь шүүхээс тогтоосон хугацаанд өргөдлөө дахин ирүүлсэн, ингэхдээ Улсын дээд шүүхийн тогтоолд заасан алдаа зөрчлийг засаж, Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-д заасан шаардлагад нийцүүлэн дүрмээ шинэчлэн баталж ирүүлсэн байх тул Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаанаас Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН)-ын шинэчилсэн дүрмийг бүртгэж шийдвэрлэв.

Нэг.Удирдах дээд байгууллага болон төлөөллийн төв байгууллагыг зарлан хуралдуулсан процессын тухайд:

Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН)-ын дүрэм (2018 он)-ийн 1.6.4-т “Намын бүх шатны хурлын гишүүдийн дийлэнх олонх нь хуралд оролцсоноор хурал хүчин төгөлдөр болох ба шийдвэр хуралд оролцогсдын ердийн олонх /50%+1/-ын саналаар гарна”, 13 дугаар зүйл “Намын даргын эрх үүрэг”, 13.3-т “Их хурал болон бүх шатны хурлыг зарлан хуралдуулах”, 10 дугаар зүйл. “Намын Бага хурал”, 10.3-т “Намын Их хурлын товыг тогтоох, төлөөлөгчдийн тоо, тэдгээрийг сонгох журмыг хэлэлцэх” гэж тус тус заажээ.

Өргөдөлд хавсарган ирүүлсэн баримтуудаас үзвэл, Дэлхийн Монголчууд намын дарга Г.Тэмүүжин нь нас барсан тул намын Бага хурлын 2024 оны 03 дугаар сарын 20-ны өдрийн 08 дугаар тогтоолоор Ерөнхий нарийн бичгийн дарга П.Хосбаярыг намын даргын үүрэг гүйцэтгэгчээр томилжээ. Улмаар намын даргын үүрэг гүйцэтгэгч П.Хосбаярын 2026 оны 03 дугаар сарын 28-ны өдрийн А/01 дүгээр тушаалаар намын ээлжит II Их хурал хуралдуулахыг Бага хуралд үүрэг болгосны дагуу Бага хурал 2026 оны 04 дүгээр сарын 04-ний өдөр 43 гишүүнтэй хуралдсан байна. Хуралд оролцсон гишүүдийг Бага хурлын гишүүн мөн эсэхийг Улсын дээд шүүхэд хадгалагдаж буй тус намын хувийн хэргээс шалгахад, Дэлхийн Монголчууд намын үүсгэн байгуулах анхдугаар Их хурлын 2018 оны 01 дүгээр сарын 15-ны өдрийн “Бага хурлын гишүүдийг томилох тухай” 14 дүгээр тогтоол, намын ээлжит бус Их хурлын 2023 оны 03 дугаар сарын 04-ний өдрийн 04 дүгээр тогтоолоор тус тус баталсан Бага хурлын гишүүд хуралдаж, ээлжит II Их хурлыг 2026 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдөр хуралдуулахаар товлож, төлөөлөгчдийн тоог 81 байхаар тогтоосны дагуу ээлжит II Их хурал хуралдсан байна.

Өргөдлийг шалгах ажиллагааны явцад, тус намын ээлжит II Их хурлаас баталсан намын дүрмийн зарим, зүйл, заалт тодорхой бус байсныг сонсох ажиллагаа явуулан тодруулсан ба тус намын Бага хурал 2026 оны 05 дугаар сарын 09-ний өдөр хуралдаж, уг хуралд 42 гишүүн оролцсон талаар ирцийн бүртгэл, Бага хурлын тогтоол, тэмдэглэл, хурлын явцыг баталгаажуулсан бичлэг, зураг болон хуралд холбогдох бусад баримтуудыг ирүүлсэн байх тул тухайн хурлыг хуралдуулсан процесс зөрчигдөөгүй, дүрмийн 1.6.4-т заасанд нийцсэн байна.

Хоёр.Намын шинэчилсэн дүрмийг баталсан талаар:

2.1.Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн 17 дугаар зүйлийн 17.2-т “Намын удирдах дээд байгууллага дараах асуудлыг өөрийн онцгой бүрэн эрхэд хадгалж шийдвэрлэнэ”, 17.2.1-д “намын дүрэм, хөтөлбөрийг батлах, түүнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах” гэж;

Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН)-ын дүрэм (2018 он)-ийн 9.4-т “Их хурлаар дараах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ”, 9.4.1-д “Намын мөрийн хөтөлбөр, дүрмийг батлах, шинэчлэн найруулах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах, намын ажлын тайланг хэлэлцэж, үнэлэлт дүгнэлт өгөх” гэж заажээ.

Өмнө нь, Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН)-ын ээлжит II Их хурлын 2025 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрийн 05 дугаар тогтоолоор намын шинэчилсэн дүрмийг баталж 2025 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдөр бүртгүүлэхээр өргөдөл ирүүлснийг Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааны 2026 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоолоор “хурлын процесс болон дүрмийн зарим заалт нь хуульд нийцээгүй” гэж 3 үндэслэл бүхий 10 алдаа зөрчлийн талаар дурдаж, бүртгэхээс татгалзсан.

Уг тогтоолыг үндэслэн тус намын ээлжит II Их хурал 2026 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдөр дахин хуралдаж, алдаа зөрчлөө арилган намын дүрмийг шинэчлэх асуудлыг хэлэлцэж, хуралд оролцсон 71 төлөөлөгчийн 100 хувийн саналаар баталсан нь Тооллогын комиссын 01, 02 дугаар тогтоол, ээлжит II Их хурлын 05 дугаар тогтоол, хурлын тэмдэглэл, ирцийн бүртгэл, фото зураг зэрэг баримтаар тогтоогдож байна.

2.2.Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн 17 дугаар зүйлийн 17.4-т “Намын төлөөллийн төв байгууллагын гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүй нь санал гаргавал намын дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэж болно. Энэ нэмэлт, өөрчлөлт нь намын дүрмийн гуравны нэгээс хэтрэхгүй байна” гэж;

Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН)-ын дүрэм (2018 он)-ийн 10 дугаар зүйл. Намын Бага хурал, 10.8-д “Намын мөрийн хөтөлбөр, дүрмийг шинэчлэн найруулах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах, намын ажлын тайланг хэлэлцэж, үнэлэлт дүгнэлт өгөх” гэж заажээ.

Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН)-ын ээлжит II Их хурлын 2026 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдрийн 05 дугаар тогтоолоор баталсан намын шинэчилсэн дүрэм нь 7 бүлэг 47 зүйл, 198 заалт, 134 дэд заалттай байсан, үүнээс 1 заалт, 2 дэд заалт нэмж, 26 зүйл, заалтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, 4 дэд заалт хасаж баталсан нь намын шинэчилсэн дүрмийн 7 хувьд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан нь Улс төрийн намын тухай хуулийн 17.4-т заасантай нийцсэн байна.

Тухайн намын төлөөллийн төв байгууллага болох Бага хурал намын дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай асуудлыг 2026 оны 05 дугаар сарын 09-ний өдөр хуралдаж, 63 гишүүн оролцохоос 42 гишүүн оролцож, олонхын саналаар намын дүрэмдээ нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг шийдвэрлэсэн байх тул ямар нэгэн зөрчилгүй байна.

Гурав.Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн 15 дугаар зүйлийн 15.1-д “Намын бүтэц, зохион байгуулалт, удирдлагын тогтолцоог энэ

хуульд заасны дагуу намын дүрмээр зохицуулна”, 15.2-т “Намын дүрэмд дараах нийтлэг зүйлийг тусгана” гээд 15.2.1-15.2.10-т намын дүрэмд тавигдах шаардлагыг тодорхойлжээ. Тодруулбал,

3.1.Хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.2.4-т “намын удирдах дээд байгууллага, төлөөллийн төв байгууллага, гүйцэтгэх төв байгууллага, хяналтын байгууллага болон бусад байгууллага, тэдгээрийн бүрэлдэхүүн, бүрэн эрхийн хугацаа, эрх хэмжээ, хуралдуулах, шийдвэр гаргах журам” гэж заасан.

Шинэчлэн баталсан намын дүрмийн 13.1-д “Намын Их хурал нь намын удирдах дээд байгууллага бөгөөд ээлжит ба ээлжит бус байна. Ээлжит ба ээлжит бус Их хуралд оролцох төлөөлөгчдийн тоо 89 байх бөгөөд намын ээлжит болон ээлжит бус бүх хуралдааныг намын дарга даргална ...”, 13.2-т “Ээлжит хурал 4 жил тутам 1 удаа хуралдана. Ээлжит Их хурлыг анхдугаар Их Хурал хуралдсан хугацаанаас хойш тоолно. Бага хурал нь Их хурлыг зарлах эрхтэй бөгөөд товыг тогтооно. Их хурал хуралдуулах тухай шийдвэрийг хуралдах өдрөөс 30-аас доошгүй хоногийн өмнө гаргана. Их хуралд оролцох төлөөлөгчдийн 50-аас дээш хувь нь оролцож байгаа бол ирцийг хүчинтэйд тооцно”, 14.1-д “Их хурлын чөлөөт цагт Бага хурал ажиллах бөгөөд Бага хурал нь намын төлөөллийн төв байгууллага мөн. Бага хурал нь 21 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байх ба бүрэн эрхийн хугацаа нь дөрвөн жил, ээлжит ба ээлжит бус гэсэн хоёр хэлбэртэй байна. Ээлжит хурлыг жилд 2-оос доошгүй удаа хуралдуулна. Ээлжит бус хурлыг Бага хурлын нийт гишүүдийн гуравны хоёроос дээш хэсгийн шаардсанаар хэдийд ч хуралдуулж болно”, 15.1-д “Дэлхийн монголчууд намын Их зөвлөл нь Бага хурлаас сонгогдсон намын гүйцэтгэх байгууллага бөгөөд намын дарга, ерөнхий нарийн бичгийн даргыг оролцуулан 9 хүний бүрэлдэхүүнтэйгээр 4 жилийн хугацаатай сонгоно”, 16.1-д “Нам нь энэ дүрмийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, намын дүрмээр зохицуулах дотоод маргааныг хянан шийдвэрлэх чиг үүрэг бүхий хараат бус, бие даасан хяналтын зөвлөлтэй байна. Хяналтын зөвлөл бол намын хяналтын байгууллага мөн бөгөөд 3-5 гишүүнтэйгээр Их хурлаас 4 жилийн хугацаатайгаар нууц санал хураалтаар сонгоно” гэж заасан бөгөөд эдгээр байгууллагыг хуралдуулах, хурлын тов тогтоох, зар мэдэгдэх, хурал хүчин төгөлдөр болох нөхцөл, шийдвэр гаргах, санал хураалтын журам, мөн тус хурлын бүрэлдэхүүнд нэр дэвших, сонгох, сонгогдох болон бүрэлдэхүүнийг чөлөөлөх, огцруулах үндэслэлийн талаар тус тус зохицуулсан байна.

3.2.Хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.2.3-т заасан “намын гишүүнээр элсэх, намын гишүүнээс түдгэлзэх, намын гишүүний эрх, үүрэг, намын гишүүнээс хасах болон бусад сахилгын шийтгэл ногдуулах үндэслэл”-ийг намын дүрмийн 3 дугаар зүйлд намын гишүүнээр элсэх, 4 дүгээр зүйлд намын гишүүний эрх, үүрэг, 5 дугаар зүйлд намын гишүүнээс түдгэлзэх, түдгэлзүүлэх, 6 дугаар зүйлд намаас гарах, намын гишүүнээс хасах зэрэг зохицуулалтын талаар тусгажээ.

3.3.Хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.2.5-д заасан “намын даргыг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах, түүний бүрэн эрхийн хугацаа, эрх хэмжээ”-г намын дүрмийн 17.2-т “Дэлхийн монголчууд намын даргыг намын ээлжит Их хурлаас дараагийн ээлжит Их хурал хүртэлх хугацаагаар сонгох бөгөөд нэг удаа улиран сонгогдох

эрхтэй”, мөн 17 дугаар зүйлд түүний бүрэн эрх, даргад нэр дэвших, сонгох, сонгогдох, чөлөөлөх, огцруулах талаар ерөнхийлөн зохицуулсан байна.

3.4.Хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.2.9-д заасан “намын хөрөнгө, орлогыг бүрдүүлэх, зарцуулах, тайлагнах журам”-ыг намын дүрмийн Дөрөвдүгээр бүлэгт “намын санхүүжилт, өмч хөрөнгө, орлого”, 20 дугаар зүйлд. Намын санхүүжилт, 21 дүгээр зүйлд. Намын хөрөнгө, орлогыг зарцуулах, төрөөс өгсөн санхүүгийн дэмжлэгийг хуваарилах, зарцуулах талаар заажээ.

Иймээс, Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН)-ын шинэчилсэн дүрэм нь бүхэлдээ Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн 15 дугаар зүйлд заасан намын дүрэмд тавигдах нийтлэг шаардлага болон намын дүрмээр тусгайлан зохицуулах асуудлыг тусгасан нь Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-д нийцсэн гэж үзэхээр байна.

Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.8.8, 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт заасныг удирдлага болгон ТОГТООХ нь:

1.Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн 15 дугаар зүйлийн 15.3, 15.5 дахь заалтыг баримтлан Дэлхийн Монголчууд нам (ДМН)-ын шинэчилсэн дүрмийг бүртгэсүгэй.

ХУРАЛДААН ДАРГАЛАГЧ,
ЕРӨНХИЙ ШҮҮГЧ

Д.ГАНЗОРИГ

ИЛТГЭГЧ ШҮҮГЧ

П.СОЁЛ-ЭРДЭНЭ